

Matthias Nawrat, *Der traurige Gast* (Rowohlt, 2019)

Fragmentvertaling door Ralph Aarnout, met steun van het Nederlands Letterenfonds.

Diaspora

De derde zondag in januari nam ik vanuit onze wijk de metro naar Hasenheide bij de Südsterne, aan de andere kant van de stad. Daar was een kerk waarin de Poolse gemeenschap samenkwam. Ik was maar een keer in de kerk geweest, en ook niet voor een mis, maar om de kleurige glas-in-loodfiguren van de heiligen te bekijken. Recht tegenover de kerk was Mały Książę ('De kleine prins'), en als je daar op tijd binnen was, kon je nog een tafel krijgen voordat het restaurant, waar ook een levensmiddelenwinkel bij hoorde, zich vulde met gezinnen en oudere dames en heren die naar de zondagse mis waren geweest. In het restaurant werd Pools gesproken, maar alle gasten spraken ook Duits, en de twee jonge serveersters spraken beide accentloos, het waren, meende ik, de dochters van het eigenaarsechtpaar, die 's zondags bijgesprongen.

Toen ik binnenkwam, waren alle tafels nog vrij, maar even na elf uur begon het vol te lopen. Er kwam, omdat er al snel mensen tussen de etende gasten gingen staan die ze op hun bord keken om in te schatten wanneer er een plek vrij zou komen, een oudere heer naast me zitten. Hij droeg een grijs pak met een wit overhemd en een goudgele stropdas en had aan zijn pink een gouden zegelring, met een wapen van een schild en twee gekruiste degens. We moesten allebei dicht tegen de tafel gaan zitten en voorover buigen, achter ons stootten de mensen tegen onze rug, in het restaurant dreunde het als in een vertrekhal.

Hij vroeg of de pierogi waar ik net aan was begonnen kon aanbevelen en ik zei dat het niet de lekkerste waren die ik in mijn leven had gegeten, en misschien ook niet de lekkerste in de stad, maar dat ze toch

lekker waren. En dus bestelde hij bij een van de jonge vrouwen die zich door de menigte naar ons toe had gewerkt een portie pierogi.

We spraken Pools met elkaar. Het bleek dat hij uit Zuid-Polen afkomstig was, uit een stad in de buurt van de stad Opole, waar mijn familie vandaan kwam en waar ik geboren was en de eerste tien jaren van mijn jeugd had doorgebracht.

‘Dus u komt ook net uit de kerk?’ vroeg hij.

‘Nee, ik ben niet naar de kerk geweest,’ zei ik.

‘Is er iets gebeurd?’

‘Nee, ik ga gewoon niet naar de kerk,’ zei ik.

Hij wierp me een bezorgde blik toe. Even voelde ik me een bedrieger die gekomen was om van de gezuiverde stemming en de verhevenheid van de kerkgangers om ons heen te profiteren.

Hij vroeg me wat voor werk ik deed en ik zei dat ik schrijver was.

‘In welke taal schrijft u?’

‘In het Duits.’

‘En waarover?’

‘Ik schrijf verhalen over allerlei dingen, het laatste ging over mijn familie en mensen die ik ken,’ zei ik. ‘Ik heb drie verhalenbundels gepubliceerd.’

‘Aha,’ zei hij.

Hij zei dat hij handwerker was en al meer dan vijftig jaar in de stad woonde. Hij was in de jaren zestig ten tijde van de protesten gevlucht en had hier zijn vrouw leren kennen, die uit Lublin kwam en zeven jaar geleden overleden was. Nu woonde hij alleen, een paar straten verderop.

‘Wat voor soort handwerker bent u?’ vroeg ik.

‘Pianostemmer,’ zei hij. Maar zijn gehoor was inmiddels slecht, anders had hij ook nu nog, op zijn eenentachtigste, wat kunnen bijverdienen, aangezien in de rijkere buurten van Berlijn veel mensen thuis een piano hadden staan. Hij had ook een huis in zijn geboorteplaats, maar daar kende hij niemand meer. Zijn zoon en zijn dochter gingen er soms op vakantie met hun gezin.

Zijn pierogi waren gekomen en hij was een tijdje bezig met zijn eten. Ik vroeg hoe ze hem smaakten en hij zei dat hij wel eens betere had gegeten, maar ook wel eens slechtere.

‘Ach, kijk eens,’ zei hij toen en hij wees naar de toonbank, waar mensen in de rij stonden bij de kassa om levensmiddelen uit de winkel af te rekenen. ‘Daar heb je mevrouw Halina.’

Bij de ingang van het restaurant wuifde een dame in een rode jas naar hem, met gouden oorclips, een gepoederd gezicht en rood gestifte lippen. Ze kwam met kleine pasjes, zich omzichtig aan stoelleuning vasthoudend, tussen de ruggen van vaders, moeders en kinderen naar ons toe.

‘Dag mijnheer Rosowski,’ riep ze, luider dan nodig was, recht in zijn oor. Ze glimlachte vriendelijk naar mij, maar ook wantrouwig, alsof ik misschien een kleinkind van haar kennis was, van wiens bestaan tot dusverre niemand op de hoogte was geweest. De twee andere stoelen aan onze tafel waren bezet, daar zat een jong stel, met hun hoofd naar elkaar toe gebogen, zachtjes te praten. Ik stond op en bood mevrouw Halina mijn stoel aan, wat ze echter afwees.

‘Alstublieft,’ zei ik.

Ik was allang klaar met mijn eten en ik was moe geworden van het lawaai in het restaurant en de mensen die nog altijd op een vrije plek stonden te wachten. Ik nam afscheid van mijnheer Rosowski, maar die had al geen aandacht meer voor me. Hij was opgestaan, hielp mevrouw Halina om te gaan zitten en hing haar jas over de rug van mijn stoel.

‘Ik heb een portie pierogi besteld,’ riep hij in haar oor, terwijl ik nog naast hen stond.

‘Oh fijn,’ riep ze terug en schoof haar stoel dicht naar de tafel.

Ik rekende af bij de kassa en betaalde bij een van de jonge vrouwen, Małgorzata meende ik dat ze heette, en liep naar buiten, de frisse winterlucht in, een ogenblik verblind door de lichte hemel die de kerk en het kerkhof aan de overkant van de straat en de hele stad overspande. Het duurde even voor ik weer wist waar ik was, en ging toen op weg richting het metrostation.

Om mij heen waren wandelende gezinnen op pad. Bij de kruising remde een man op een fiets, met achter hem twee kinderen met helmen, op kleinere fietsen. De hele stad leek wel onderweg, terwijl de lucht snijdend koud was. Ik liep het metrostation voorbij en langs de winkels aan de Urbanstraße naar het kanaal, ik liet me door de stemming van de mensen leiden. Ik had werkelijk het gevoel dat ik naar de kerk was geweest, net als in mijn kindertijd in onze woonwijk aan de rand van Opole, toen ik de verhalen over de wonderen, over de bruiloft te Kana, over het koninkrijk van de engelen en de duivels nog geloofde.

Al Hadi

De volgende morgen besloot ik naar de kapper te gaan. Ik liep de trap af de straat op. Het had gesneeuwd, alle geluid werd gedempt, een enkele auto reed voorzichtig de kruising op. Ik ging liep langs kapsalon La Bella, van de twee jonge Turkse mannen, en café Polonia en sloeg de Grüntaler Straße in, waar zich kapsalon Al Hadi bevond.

Bij mijn binnenkomst klonk er een schelle beltoon; er waren twee mannen in de zaak. De ene was heel dik, eigenlijk zwaarlijvig. Hij droeg een grijs sweatshirt en Birkenstock-slippers en zat, met zijn buik als een tafel voor zich oprijzend, op een van de stoelen tegen de muur. De andere was tenger, hij droeg een spijkerbroek en een in de broeksband gestoken grijs overhemd. Zijn gezicht was, anders dan dat van de dikke man, die een snor had, gladgeschoren. Hij veegde net haar op de grond bij elkaar en wees naar een van de twee stoelen voor de muurbrede spiegel.

Toen ik in de stoel ging zitten, begon de dikke man, die, zo leek het mij opeens, eerder al had zitten praten, opnieuw te praten. Hij praatte snel en met stemverheffing. Hij hield daarbij zijn telefoon voor zich in zijn hand en veegde, terwijl ik achterover leunde en de tengerere kapper mij een schort omdeed, met de vingers van zijn andere hand over het scherm, alsof hij commentaar leverde op iets wat hij net gelezen had. Hij zat helemaal op het puntje van zijn stoel. De kapper deed een strook crêpepapier om mijn nek, draaide zich naar hem om en maakte bevestigende geluiden.

We bespraken kort in het Duits wat voor kapsel ik wilde. De kapper sprak zacht en vriendelijk. 'Wilt u dat ik u scheer?' vroeg hij.

'Nee, dank u,' zei ik.

In de spiegel zag ik de dikke man achter me en boven hem een televisie, met het geluid uitgeschakeld, waarop mensen rond een tafel zaten, esthetisch vormgegeven gerechten geserveerd kregen en opgewonden met elkaar praatten. De dikke man was, terwijl wij mijn kapsel bespraken, begonnen met bellen. Hij legde een kuit op zijn knie

en speelde nerveus met de sandaal aan zijn voet, die in een grijze sok gestoken was. Hij hield de telefoon tegen zijn oor en sprak op hetzelfde volume en met dezelfde overtuiging in zijn stem verder, maar in zijn gezicht, dat ik in de spiegel zag, meende ik nu ook onzekerheid te bespeuren, alsof het om iets heel belangrijks ging en alsof het uit machteloosheid was dat hij met zoveel vuur sprak.

Ik haalde me opeens in mijn hoofd dat hij steeds weer het woord Assad herhaalde, de naam van de tiran uit Syrië, waar hij misschien zelf vandaan kwam en waar misschien nog een deel van zijn familie woonde. Maar toen bedacht ik dat ik me dat in het medialandschap zo alom aanwezige woord waarschijnlijk alleen maar had ingebeeld. Het kon, aangezien de dikke man het niet overdreven duidelijk uitsprak, net zo goed Amad of Hasan zijn.

De tengere kapper, die ondertussen het haar op mijn achterhoofd opschoor, leek niet meer naar hem te luisteren. Hij was in zijn eigen gedachten verzonken, keek daarbij uit het raam, waarvoor zich trapezia van zonlicht op de stoep aftekenden.

Toen zag ik hem in de spiegel knikken en ik hoorde hem iets instemmends naar achteren zeggen. Hij draaide zich om naar de dikke man, die zijn telefoon had weggedaan maar verder praatte, met dezelfde urgentie in zijn stem, die inmiddels enigszins hees klonk.

Ik wilde iets zeggen. Ik wilde de dikke man achter me iets vragen, zijn situatie op een of andere manier ter sprake brengen. Maar ik wist niet wat ik moest zeggen. En zo zat ik, terwijl de kapper mijn nek schoonkwastte, zwijgend in mijn stoel.

Al gauw legde de kapper het scheermes weg. Mijn gezicht zag er in de spiegel wonderlijk en vreemd uit, als het gezicht van iemand anders. Ik betaalde acht euro en zei de mannen gedag en glimlachte naar ze. Ze beantwoordden mijn groet en glimlachten terug. De dikke man zette zijn betoog gewoon voort en ik was blij toen ik buiten op de stoep stond.

Terwijl ik onze straat weer in liep, dacht ik dat ik me te veel in mijn hoofd haalde. Ook als mijn vermoeden klopte, dacht ik, kon ik niets

doen, want de oorlog in het vaderland van de dikke man was een feit en dat ik en de twee mannen hier woonden was dat ook. Toch schaamde ik me, terwijl ik door onze straat langs kapsalon La Bella liep, dat ik de mannen niets gevraagd had.

De architecte

Het was begin mei toen ik de architecte leerde kennen. Aan het eind van onze straat, ter hoogte van het Gesundbrunnen Center, bevond zich sinds een paar weken een bouwput, waarnaast twee gele kranen de lucht in torenden. Er zouden, aldus een groot wit bord, nieuwe appartementen en studio's komen. Al een dag nadat de bouwput was verschenen, was er cement gestort, maar verder was er nog geen actie ondernomen.

Mijn vrouw Veronika en ik hadden het er een paar keer over gehad om ons huis te laten verbouwen, al hadden we geen concrete plannen. Bij Mały Książę had ik op de toonbank tussen wat folders toevallig een visitekaartje gevonden. *Dorota Kamszer – Architecte*, stond erop. *Belt u mij!* Omdat die aansporing mijn belangstelling wekte, had ik nog diezelfde middag gebeld.

'U moet wel bij mij langskomen,' zei de architecte aan de telefoon, nadat ik haar onze wensen had uiteengezet. 'Ik ga mijn wijk niet uit.'

'Blijft u dan altijd in Schöneberg?' vroeg ik.

'Ja,' zei ze. 'Dat wil zeggen, ik ben één keer op de Wannsee wezen zeilen. Een man waar ik verliefd op was had me uitgenodigd, en toen moest ik natuurlijk door alle stadsdelen die er op die route liggen, wat me goed beviel. Maar dat is al dertig jaar geleden, die man en ik waren heel jong.'

Deze mededeling bracht me van mijn stuk. Omdat ik het verhaal bovendien weinig geloofwaardig vond, vroeg ik hoe ze dat rijmde met haar beroep. Er werd toch ook in andere stadsdelen gebouwd. Een architecte moest haar bouwwerken toch op een gegeven moment bezichtigen.

'Ik werk vanuit huis,' zei ze.

'Uw visitekaartjes lagen bij Mały Książę,' zei ik. 'Dat is in Kreuzberg.'

'Een vriendin heeft ze daar voor me neergelegd.'

'En die zeiler? Wat is er van hem geworden?'

‘Waarschijnlijk woont die nog altijd ergens in de stad,’ zei ze. ‘Hij heeft een gezin en een beroep waar hij van houdt. Misschien heeft hij zelfs al kleinkinderen.

De architecte praatte zachtjes en formuleerde zorgvuldig. Haar Pools herinnerde me, zo drong plotseling tot me door nadat ik had opgehangen, aan dat wat ik van mijn oma kende, die uit Brzeżany kwam, een kleine stad die voor de Tweede Wereldoorlog Pools was geweest, maar nu bij Oekraïne hoorde. De muzikale manier waarop ze woorden met elkaar liet versmelten, riep het beeld in me wakker van oeroude Potocki-gravinnen, van een al lang en breed ten onder gegaan, maar in de cultureel-genetische pool van het oude Oost-Europa nog altijd aanwezig verleden, dat als herinnering voortleefde. Ik voelde me erdoor aangetrokken. Maar er becroop me ook, nadat ik had opgehangen, een merkwaardig gevoel van onbehagen.

‘Wat bedoel je met onbehagen?’ vroeg Veronika, die tegenover me op de bank in onze gang zat, in de nis onder het raam, toen ik haar over het telefoongesprek vertelde.

‘Ik weet het niet,’ zei ik.

Ik moest op dat moment, al vond ik het zelf overdreven, denken aan de laatste woorden van ivoorhandelaar Kurtz uit Joseph Conrads *Heart of Darkness*, ik zag de scène op de Kongo-rivier bijna voor me. Ik zag de zieke Kurtz voor me in zijn hut, overmand door waanzin, allang verloren voor het leven van de normale mensen, hoe hij soms een ogenblik uit zijn verwarde nachtmerries opdook en, met zijn blik al op een andere sfeer gericht, steeds weer diezelfde woorden uitsprak: *the horror*.

‘Je overdrijft,’ zei Veronika.

‘Waarschijnlijk wel,’ zei ik.

Karsten

Op een middag begin augustus was ik bij een wandeling doorgelopen tot in Mitte. Ik kwam net langs het postkantoor in de Torstraße toen er een eindje voor me, ik zag het vanuit een ooghoek, een man bleef staan. Het was een man van mijn leeftijd, dat zag ik direct. Dat hij bleef staan bracht ik echter niet meteen met mezelf in verband en ik liep verder richting de kruising en daarmee ook in zijn richting. Hij stond midden op de stoep en keek me, terwijl ik op hem af liep en met mijn blik naar de grond langs hem wilde lopen, in mijn ogen. Toen ik hem zou passeren, legde hij een hand op mijn onderarm.

Op het moment dat hij dat deed, zonder een woord te zeggen, was mijn herinnering er weer, opgeroepen door iets in zijn houding wat me meteen in het begin, toen ik nog helemaal niet wist wie hij was, al onaangenaam had getroffen. Het was een soort wil tot humor. Het was iets in zijn blik, die gespeeld arrogant moest lijken, alsof hij het vervelend vond dat hij mij hier tegenkwam. Zijn blik zei tegelijkertijd: wees niet bang, ik doe alleen alsof ik het vervelend vind; zie je wel hoe nadrukkelijk ik mijn ogen wegdraai? Het is maar voor de grap.

Het was Karsten, met wie ik tien jaar eerder biologie had gestudeerd in Freiburg im Breisgau. Het laatste wat ik van hem had gehoord, via een gemeenschappelijke vriend van ons, was dat hij in Exeter was gepromoveerd en vervolgens drie jaar in Marseille en drie jaar in New York aan universiteiten had gewerkt.

Zijn poging om op wat voor verstandhouding tussen ons dan ook aan te haken mislukte, net als indertijd al vaak, wat ik me nu heel precies en verbazingwekkend levendig herinnerde, allemaal op datzelfde moment. De grap werd op een of andere manier op het laatste moment door een onzekere, te voorzichtige instantie bijgehaald en pakte uit als een flauwe kopie van een geweldig grappig bedoelde actie. Ik was zo onaangenaam getroffen door deze opnieuw mislukte, en keer op keer, voor eeuwig tot mislukken gedoemde poging om grappig te zijn, ze stelde mijn eigen onzekerheid en de onzekerheid van alle mensen op deze planeet zo duidelijk voor ogen dat zich in mij noodgedwongen iets voor hem opende.

'Jij ook hier?' vroeg hij.

Hij sloeg met zijn vuist tegen mijn schouder. Hij bokste op zo'n manier met zijn vuist tegen je schouder dat hij je schouder niet werkelijk raakte, als een

soort citaat dat hij had overgenomen uit de Aziatische vechtkunsthilms en manga's waarvan ik wist dat hij er in zijn jeugd nachtenlang naar had gekeken, net als ik; in onze studietijd had hij via die films contact tussen ons tot stand willen brengen en hadden we ook een paar keer afgesproken om een mangafilm te kijken.

'Ik woon hier met mijn vrouw,' zei ik.

'Jij? Een vrouw?' zei hij en hij lachte. Maar ook nu wierp hij me een vluchtige blik toe, als om te peilen of ik het een leuke grap had gevonden.

Hij werkte sinds een maand aan een onderzoeksinstituut aan de Charité en woonde met zijn vrouw en hun twee dochters in de buurt van een plein niet ver van waar wij stonden.

'Ik moet snel door naar het instituut,' zei hij. 'Maar geef me je nummer, we moeten een keer een biertje drinken.'

Toen hij bij het metrostation waar ik naar beneden moest zijn hand opstak en in de Torstraße verdween, keek ik hem na en het had iets van een animatiefilm, zoals hij met zijn X-benen in een donkerblauwe spijkerbroek, op gympen en met een modieus kapsel, zoals iedereen dat in de hippe wijken van de stad kreeg aangemeten, over de stoep liep. Het leek alsof hij hier niet hoorde. Maar niet alsof iemand uiterlijk ergens niet bij past, maar meer door een onzekerheid die ik, zo kwam het mij voor, nu voor het eerst had opgemerkt en die nog onder de onzekerheid lag die ik ook destijds al meende te hebben herkend in zijn pogingen om grappig te zijn.

Hij nam nog diezelfde avond contact op en we spraken af om de volgende dag een biertje te gaan drinken. In de uren voor onze afspraak voelde ik een licht onbehagen, maar ik keek er ook naar uit.

We ontmoetten elkaar in een café aan Arkonaplatz en hij vertelde me dat zijn vrouw Lena heette, waar hij om een of andere manier hard om moest lachen, en dat ze twee dochters hadden, Janka en Karoline, en dat ze in de buurt woonden en dat hij heel blij was weer in Duitsland te zijn en dan nog wel hier, in Berlijn. 'Ach ja,' zei hij, met iets mistroostigs in zijn blik.

'Bevalt het je hier niet?' vroeg ik.

'Jawel,' zei hij. 'Het bevalt me prima.'

Nadat hij nog een keer een rondje had gehaald – hij dronk een IPA, een van de Amerikaanse bieren –, vertelde hij een paar anekdotes over de steden waarin ze de afgelopen jaren hadden gewoond. Zijn vrouw, die tandarts was en in het buitenland niet had kunnen werken, had vooral mensen leren

kennen bij de opvang van hun kinderen. Ouders uit India, Azië en Zuid-Amerika.

‘We vonden het elke keer niet gemakkelijk om weer weg te gaan,’ zei hij. ‘Maar het was ook wel goed om op een nieuwe plek aan te komen. Ik kan je nu heel wat verhalen vertellen over bureaucratische ellende aan mijn universiteiten in Engeland en Frankrijk en de vs.’

We hadden het over onze gezamenlijke studietijd. Hij vroeg of ik me die en die hoogleraar herinnerde, en die en die docent. We hadden samen practica en werkcolleges gelopen, en hij was goed bevriend geweest met een van mijn vrienden, waardoor we vaak op dezelfde feestjes hadden rondgelopen en ook een paar keer met zijn tweeën hadden afgesproken.

‘Weet je,’ zei hij plotseling. ‘Ik kan het soms niet uithouden bij mijn vrouw en kinderen. Ik ben ik ’s morgens vlaak blij dat ik naar het instituut kan. En ’s avonds ben ik vaak opgelucht als de kinderen naar bed zijn en de dag eindelijk voorbij is. Terwijl ik er ook van kan genieten om met ze samen te zijn. Ik hou van ze en zou alles voor ze doen. Voor hen is alles hier volstrekt normaal. Zij verbazen zich er niet over hoeveel mensen er in een stad als deze wonen, of dat er mensen op straat leven. Voor hen is dat gewoon zo. Maar ik doe het allemaal met plezier. Op het lab gaat het ook goed. We staan op het punt om een aanvraag te doen voor een nieuwe rasterelectronenmicroscop. Het hele instituut werkt eraan, zeven teams in totaal. En Lena kan zich inkopen in een praktijk omdat een van de tandartsen ermee ophoudt, wat ook voor ons als gezin heel fijn is. Vandaag heb ik Janka en Karoline naar de kleuterschool gebracht en toen ben ik doorgereden naar het instituut. In de middagpauze heb ik ze opgehaald en wat met ze gegeten, en ben ik met ze naar de middagopvang gegaan. Aan het einde van middag ben ik met ze naar de speeltuin geweest, waar Lena op een gegeven moment ook naartoe kwam. Ik geniet van het vaderschap. Ik geniet van mijn werk aan de universiteit.

‘Dat klinkt toch allemaal heel goed,’ zei ik.

‘Ja, het is allemaal heel goed,’ zei hij. Hij knikte.

Hij nodigde me uit de volgende dag naar zijn lab te komen. Hij had het jaar daarvoor een talentenbeurs gekregen van de DFG, waardoor hij nu een eigen onderzoeksgroep leidde.

‘Weet je nog dat Kammerleitner destijds zocht naar een model voor laterale inhibitie bij patroonvorming dat rekening houdt met dynamische parameters?’ vroeg hij.

Ik herinnerde me niet eens meer wat laterale inhibitie bij patroonvorming ook alweer was. Ik meende dat het een chemisch proces was dat zorgde dat in een zeer vroeg ontwikkelingsstadium de embryonale assen tot stand kwamen, wat hij, nadat ik mijn vermoeden had uitgesproken, bevestigde.

'Er is nog geen adequaat model voor de drosophila en de muis, maar in de zebravis kunnen we inmiddels alle mogelijke parameters veranderen en sturen. Dat moet je zien. Je moet langskomen,' zei hij. Opeens leek hij heel euforisch.

Eli

Het was augustus geworden. Het waren drukkend warme dagen. Ik ging nu elke dag naar de bibliotheek, maar ik schreef niets. In plaats daarvan bladerde ik in wat boeken, die ik volgens het toevalsprincipe uit de kasten trok.

Ik was gevraagd op een zondagochtend in een zogenoemde 'salon' in Charlottenburg een lezing te houden. De salonbijeenkomsten werden gehouden in het huis van Tecla Martin, een uit Roemenië afkomstige vrouw die al dertig jaar in Duitsland woonde en getrouwd was met een Zwaab met wie ze twee volwassen zoons had. Ik kwam iets te vroeg aan bij het jugendstilblok, waarvan de wit oplichtende gevel kennelijk pas gerenoveerd was. Het appartement van de Martins had hoge stucplafonds en was in een aantal hoeken rond een binnenplaats gebouwd. Er was een balkon aan de binnenplaats, dat vanuit de woonkamer te bereiken was, en een eentje aan de kant van de straat, een rustige woonstraat, te bereiken vanuit de werkkamer. De lezing zou in de woonkamer gehouden worden, waar Tecla Martin tegen de veertig klapstoeltjes had neergezet. Aan de muren hingen schilderijen, in de boekenkast stonden vooral kunstboeken en filosofische titels.

De mensen die de lezing bezochten leken elkaar allemaal te kennen. De echtgenoot van Tecla, die zij Martin noemde alsof het zijn voornaam was, terwijl zijn achternaam toch net als de hare Martin was, zette schaalpjes olijven neer en ging rond met witte wijn. Hij had lang een reisbureau gehad, vertelde hij, maar was inmiddels met pensioen. Hij was vijftien jaar ouder dan Tecla. Zij werkte als vertaalster voor een stichting die culturele reizen naar Oost-Europa organiseerde.

Toen het huis na de lezing leegliep, bleef er in de zithoek in de werkkamer een groepje mensen achter, die net toen ik binnenkwam hooglopende ruzie met elkaar leken te hebben. Tecla gebaarde vanaf de bank dat ik erbij moest komen zitten.

Ik ging in een fauteuil zitten. De ruzie was bedaard en de man direct naast me, die rond de vijftig moest zijn, vroeg hoe oud ik was geweest toen ik Duits had geleerd.

‘Zie je wel!’ riep hij tegen een andere man, nadat ik had geantwoord. ‘We hebben hier al jaren de discussie,’ zei hij, terwijl hij zich weer tot mij richtte, ‘of je een andere taal net zo goed kunt leren als je moedertaal. Deze idioot hier beweert dat dat niet kan, alleen maar omdat hij zelf in Roemenië is opgegroeid en naar school is gegaan, en toch Roemeens spreekt als een man met gebroken benen.’

‘Hoe klinkt dat, een man die met gebroken benen Roemeens spreekt?’ vroeg de ander, die in een grijs colbertje op het uiteinde van de bank zat, met zijn handen op zijn samengedrukte knieën. Hij was slank en zag er nobel en op een of andere manier bescheiden uit.

‘Gewoon, als een idioot,’ zei de ander, die stevig was en wijdbeens achteroverleunde.

‘Ik heb sowieso alleen met geschreven taal te maken,’ zei de man in het jasje. Hij stond op en boog zich over de tafel en gaf mij een zachte, ranke hand. ‘Ik heet Hermann,’ zei hij. ‘Ik vertaal,’ zei hij terwijl hij weer ging zitten. ‘De laatste tijd helaas alleen handleidingen en reisgidsen. In mijn jonge jaren heb ik dichtbundels vertaald. Kent u Mircea Kammerer? Ik heb onder meer de grote eer gehad hem te vertalen. Hij schreef in het Roemeens. Maar hij sprak ook Duits. Hij kwam uit hetzelfde dorp in het Banaat als ik en heeft met mij in Boekarest gestudeerd.’

‘Die twee maken altijd ruzie, trek je er niets van aan,’ zei een vrouw die zich voorstelde als Karoline. Ze zat naast Hermann in een fauteuil. Haar haar was licht en grijs en ze knipperde voortdurend, alsof ze slecht zittende contactlenzen droeg.

‘We maken geen ruzie, we discussiëren,’ zei de stevige man. Ook hij gaf me een hand en stelde zich voor als Eli.

‘Ik zeg altijd dat je je geschiedenis niet moet verzwijgen,’ zei hij. ‘Ik heb er mijn halve leven onder geleden dat ik Duits sprak. De tweede helft heb ik onder mijn Roemeense accent geleden. Maar nu kan het me

allemaal niks meer schelen. Ik vertel nu ook aan iedereen dat mijn vader een nazi was die stond te juichen toen de Wehrmacht Kronstadt binnentrok. Ik heb er zelfs een hoorspel over gemaakt. Ik ben acteur, ik heb al in alle Europese theaters gespeeld, in Marseille, in Stockholm, Praag, in Belgrado en hier, en verder ook overal. Ik weet wat waar taboe is, maar het kan me niet schelen. Je bent wat je bent, omdat je vandaan komt waar je vandaan komt. En op een gegeven moment moet dat je niks meer kunnen schelen, je moet leren om er schijt aan te hebben. Ik ben vijftig, ik rook elke dag dertig sigaretten, ik ga laat naar bed, ik kies zelf de regisseurs uit waar ik mee wil werken, en als ik iemand niet vertrouwd, dan kan hij mijn rug op. En als ik een accent heb, dan heb ik een accent. Ik heb twee zoons, allebei idioten, die willen per se zo snel mogelijk een goeie baan en een gezin stichten. En dan komen ze bij mij en dan zeggen ze dat ik raar praat.'

'Je hebt een heerlijk accent, Eli,' zei de vrouw met de slecht zittende contactlenzen.

'Je bent gewoon een Saks uit de twaalfde eeuw,' zei Tecla.

'Nou goed, dan ben ik dat,' zei Eli. 'Wat zou het. Ik ben tenminste geen Banaat, zoals meneer de academicus hier, die én geen Roemeens én geen Duits spreekt én geen Hongaars, omdat hij de hele dag thuis zit.'

'Ik ben toch hier,' zei Hermann.

'We zijn allemaal hier,' zei Eli. 'Maar leg jij nou nog eens uit wat het verschil is tussen het Duits in het Banaat en dat in Transsylvanië, als dat volgens jou zulke verschillende talen zijn.'

'Ze zijn totaal verschillend.'

'En toch zitten we hier met elkaar te praten, of niet? Ik ga binnenkort een monoloog over je schrijven. *De vertaler* ga ik het noemen. Een stuk over een eenzame Don Quichot die de talen wil redden en daarom elke dag thuis blijft, zodat zijn dialect niet verloren gaat.'

'Ik vertaal reisgidsen.'

'Dat bedoel ik.'

'Eli is ook zeeman geweest,' zei Tecla tegen mij.

'Dat is lang geleden,' zei Eli.

‘Maar je bent in alle landen rond de Zwarte Zee geweest. En rond de Middellandse Zee en zelfs aan de Afrikaanse kust. Dat verklaart waarom je zo’n smeerlap bent.’

‘Hé, ik ben geen smeerlap. Ik was een lieve jongen in die tijd. Ik wilde de liefde van mijn leven vinden en als het even kon níet in het Roemenië van Ceaușescu. En die heb ik toen ook gevonden. Meermaals zelfs. Heb jij kinderen?’

‘Nee, nog niet,’ zei ik.

‘Mijn zoons mogen dan idioten zijn, ik hou toch veel van ze. Ik zou alles voor ze doen, misschien omdat ik zelf een klootzak ben en ook een klootzak als vader heb gehad, of in ieder geval een vader die in veel opzichten dom was, of beter gezegd, op een heel domme manier intelligent – wat de gevaarlijkste vorm van intelligentie is. Nou zijn mijn zoons ook op een domme manier intelligent, maar wat maakt het uit, ik hou toch van ze.’

‘Wat doen uw zoons precies?’ vroeg ik.

‘De ene is procuratiehouder. De andere is een handel in intelligente paraplu’s begonnen, paraplu’s die de luchtvochtigheid meten en die gaan piepen als je naar buiten gaat en het misschien gaat regenen.’

‘Dat is nog eens iets nuttigs,’ zei de vrouw met de verkeerde contactlenzen.

‘Ja, die jongens hebben godzijdank ook nog een moeder,’ zei Hermann.

‘Hé, nou moet je mijn Eli met rust laten,’ zei Tecla.

‘Lachen jullie maar,’ zei Eli. ‘Ik ben blij dat ze geen zwervers zijn geworden, dat is het belangrijkste. Daar kun je die heks voor prijzen. Al is ze dan een stomme koe. En al komt de intelligentie bij die twee natuurlijk ergens anders vandaan – hun moeder heeft die intelligentie alleen wat bijgestuurd.’

Later stond ik met Eli op het balkon, hij rookte. Het was het balkon aan de straatkant, bij de werkkamer, het was zo krap dat je er maar met zijn tweeën op paste. Eli zat op een houten stoel, ik stond tegen de muur.

‘Ik geef je mijn nummer,’ zei hij. ‘En geef mij vooral ook het jouwe. Dan gaan we een keer een biertje drinken. We hebben veel te bespreken, ik heb veel te vertellen.’

‘Wat dan?’ vroeg ik.

‘Nou, over het leven, waar anders over?’ zei hij. ‘Ik vind het leuk dat we elkaar hebben leren kennen. Wat heb je allemaal meegemaakt, ik wil alles horen, vertel!’

‘Niet veel,’ zei ik.

‘Natuurlijk heb je wel wat beleefd,’ zei Eli.

‘Niks bijzonders.’

‘Nou, dan vertel ik wat ik heb meegemaakt. Ik heb veel meegemaakt. Dan drinken we een biertje en dan kletsen we wat, wat moet een mens anders?’

‘Daar heb je gelijk in,’ zei ik. ‘Dat lijkt me leuk.’

‘Heel goed, mij ook,’ zei hij.

We wisselden nummers uit en hij zei dat hij contact met me ging opnemen. Misschien niet heel snel, want hij had het erg druk. Maar ik zou zomaar plotseling van hem horen. Wanneer ik het het minst verwachtte.

‘Het lijkt me leuk je nog eens te spreken,’ zei Hermann, toen ik in de keuken afscheid nam van Karoline en hem.

‘Je bent hier altijd welkom,’ zei Tecla op de gang.

‘Wil je nog wat kaas of olijven of tapenade mee naar huis?’ vroeg mijnheer Martin, wiens voornaam ook Martin was.

Ik beloofde dat ik nog eens van me zou laten horen. Toen ik in het trappenhuis naar beneden liep, had ik het gevoel dat het echt mooi zou zijn om ze allemaal nog eens te zien, misschien een volgende keer als Tecla een salon organiseerde. Ik bespeurde, ook nog toen ik het portiek uit liep en Eli vanaf het balkon op de eerste verdieping naar me zwaaide, een gevoel van genegenheid voor ze.